

A HITELES FORDÍTÁSOK KIHÍVÁSAI A FRANCIA OKIRATFORDÍTÁSOK EGYES TÍPUSAIBAN

PABLÉNYI MAGDOLNA

OFFI Zrt.

E-mail: pablenyi.magdolna@offi.hu

Challenges in the Certified Translation of Certain Types of French Documents. This study aims at presenting the problems and special features OFFI translators come across during the translation of French “basic documents”, i.e. vital statistics certificates issued primarily in France and, generally speaking, Francophone countries. The paper clarifies the basic terminology, briefly outlines the French registration system, the differences between the Hungarian and French registration rules and the related civil-law aspects. It illustrates terminology problems with concrete examples taken from translations indicating that the task of translating civil registration documents which seem simple at first sight requires complex background knowledge. The study briefly touches upon the issues of matrimonial property and the use of names as well as the characteristics of civil status certificates of French-speaking countries outside France.

Keywords: civil status registers, registration procedure, French registration, use of names, document translation

1. Bevezetés: az alapfogalmak meghatározása

E tanulmány célja azon problémák és sajátosságok bemutatása, amelyekkel az OFFI fordítói elsősorban a francia – és általában véve a frankofón országok francia – nyelvű „alapiratainak”, azon belül is az anyakönyvi okiratok fordítása során találkoznak. A tanulmány tisztázza az alapfogalmakat, röviden ismerteti a francia anyakönyvezési rendszert, valamint a magyar és a francia anyakönyvezési szabályok közötti eltéréseket és a kapcsolódó polgári jogi vonatkozásokat. A fordítói gyakorlatból vett konkrét példákkal¹ illusztrálja a fordítás során felmerülő terminológiai problémákat, rámutatva arra, hogy az anyakönyvi okiratok fordításának elsöre egyszerűnek tűnő feladata mennyire összetett ismereteket igényel. A tanulmány röviden kitér többek között házassági vagyoni jogi és névviseelési kérdésekre, illetve a Franciaországon kívüli frankofón országok anyakönyvi okiratainak jellegzetességeire is.

Az alapirat nem hivatalos terminus, azokat az okiratok nevezzük így az OFFI-nál, amelyeket a magánszemély ügyfelek általában az OFFI-hoz társítanak. Az OFFI fordítá-

1 Az idézett példák az OFFI archívumából származnak, az azokban szereplő szenzitív adatokat (név, lakcím, születési hely és idő stb.) e tanulmányban való közzététel céljából megváltoztattuk, tehát fiktív adatok.

si és lektorálási tevékenysége igen sokrétű, és rengeteg területet felölel, de ha találmra megkérdezzük valakit, hogy milyen iratokat fordít az OFFI, szinte biztos, hogy a személyállapoti okiratokat, anyakönyvi kivonatokat, személyazonosító okmányokat, esetleg az okleveleket és bizonyítványokat fogja említeni. Ezeken kívül még számos más iratot – igazolásokat, tanúsítványokat és a közigazgatási szervek által kiállított egyéb nyomtatványokat – is alapiratsnak tekintünk. Mivel ezek köre igen széles, ebben az írásban elsősorban a francia anyakönyvi okiratokkal és egyéb személyállapoti okiratokkal kapcsolatos fordítási kihívásokat elemezzük, érintőlegesen említjük a személyazonosító okmányokat, a többi irattípusra viszont a terjedelem korlátozottsága miatt itt nem térnénk ki.

Sokan nem értik, miért kell ezeket az iratokat lefordítani, és azt gondolják, hogy elég kitölteni a vonatkozó rubrikákat a megfelelő adatokkal, és már kész is a fordítás. Azok viszont, akik elmélyedtek az ilyen típusú szövegek fordításának rejtelmeiben, tudják, hogy ez a munka korántsem automatikus, az érintett országok vonatkozó jogszabályainak, közigazgatási eljárásainak alapos ismeretét feltételezi, és az esetleges tévedés komoly következményekkel járhat az ügyfélre nézve.

Mivel külföldi okiratok fordítását elsősorban magyarországi hivatalos felhasználás céljából kérik az ügyfelek, az első probléma rögtön abból adódik, hogy a különböző országokban nem feltétlenül ugyanazokat az adatokat tartalmazza a magyar hatóságok által kért okirat, mint amelyek magyar megfelelőjében szerepelnének. A második probléma, hogy még ha azonosnak tűnik is az adattartalom, előfordul, hogy az első látásra egyezőnek tekintett adat mégsem azt jelenti, mint amit egy hasonló magyar okiratban jelentene.

2. A francia anyakönyvezés sajátosságai

Magyarországon az anyakönyvi eljárást és az anyakönyvi okiratok – anyakönyvi kivonatok és anyakönyvi hatósági bizonyítvány – típusát, valamint kötelező adattartalmát az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény 73/A. és 74. §-a szabályozza.² Franciaországban ugyanakkor több jogszabály szabályozza ezt a területet, az anyakönyvi okiratok adattartalmát és az anyakönyvezésre vonatkozó általános szabályokat a *Code civil*³ (polgári törvénykönyv) sorolja fel, míg a részletes szabályokat számos rendelet⁴, körlevél és utasítás tartalmazza.

Elolvásásuk után elsőre kitűnik, hogy a francia anyakönyvi okiratoknak a magyar-nál több fajtája és típusa van, és többféle adatot tartalmaznak. A fordítói gyakorlatban is ezzel találkozunk. Míg a magyar anyakönyvi kivonatok formájukat tekintve egységesek,

2 <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000001.tv>. (Utolsó nézet: 2020. 08. 28.)

3 <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idSectionTA=LEGISCTA000006149970&cidTexte=LEGITEXT000006070721>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

4 Décret n° 2017-890 du 6 mai 2017 relatif à l'état civil (2017. május 6-i 2017-890. sz. rendelet az anyakönyvi eljárásról) <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000034635327&categorieLien=id>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.)

az anyakönyvvezető az előre megadott rovatokat tölti ki, és legfeljebb néhány megjegyzést vezet rá az okiratra – például a nem magyar állampolgár gyermek vagy a szülő(k) állampolgárságát –, addig a francia anyakönyvi okiratok formája önkormányzatonként eltérő, nincs egységes, központilag meghatározott formájuk, csak a kötelező adatokat sorolják fel a vonatkozó jogszabályok. Egyes önkormányzatok a Személyi Állapot Nemzetközi Bizottsága (Comission Internationale de l'État Civil – CIEC) által kidolgozott formanyomtatvány alapján egységes, többnyelvű anyakönyvi kivonatokat adnak ki, a legtöbb francia önkormányzat azonban még ma is egybefüggő szöveget tartalmazó, sokszor kézzel írott anyakönyvi okiratokat állít ki. A külföldi országok francia nagykövetségeinek konzuli osztályai is ellátnak anyakönyvezési feladatokat, illetve külföldön a francia állampolgárság iránti kérelmek is itt nyújthatók be. A francia állampolgárok által közvetlenül a konzuli osztálynak bejelentett anyakönyvi eseményeket – például a gyermekszületést – és a helyi anyakönyvi hivatalok által kiállított, francia állampolgárokat érintő anyakönyvi eseményeket, a helyi anyakönyvi okirat alapján, a konzulátus bejegyzi (*transcription*) a konzuli nyilvántartásba, majd megküldi a nantes-i Központi Anyakönyvi Hivatalnak (Service central d'état civil de Nantes), amely többek között a konzuli nyilvántartásban szereplő anyakönyvi okiratokat, valamint a külföldön született vagy honosított francia állampolgárok anyakönyvi okiratait őrzi. Formájukat tekintve a konzulátusok és a Központi Anyakönyvi Hivatal által kiadott anyakönyvi okiratok eltérnek a Franciaországban kiállított anyakönyvi okiratoktól.

A francia anyakönyvi okiratok adattartalmuk tekintetében is némileg eltérhetnek egymástól, a többnyelvű anyakönyvi kivonatok például nem tartalmazzák a feltüntetett személyek foglalkozását, a többi francia anyakönyvi kivonaton viszont minden esetben szerepel ez az információ. A magyar anyakönyvi okiratokkal összehasonlítva számos pluszinformáció szerepel a francia anyakönyvi okiratokon. Az érintett személyek foglalkozásán túl ilyen információ például a szülők lakcíme és foglalkozása, a szülők családi állapotára vonatkozó megjegyzés (házasok-e, vagy sem), illetve az anyakönyvi esemény bejelentőjének neve, címe és foglalkozása, házassági anyakönyvi kivonatnál a tanúk neve, születési anyakönyvi kivonatok esetében pedig az érintett személy családi állapotának változására – házasságkötésére, házasságának felbontására, élettársi kapcsolat létesítésére és felbontására – vonatkozó megjegyzés. Ez utóbbi tartalmazza a házastárs vagy élettárs nevét, a házasságkötés vagy a házasság felbontásának időpontját, a házasság felbontását kimondó bíróság nevét és az ítélet meghozatalának időpontját, illetve az élettársi kapcsolat megszűnésének időpontját és a megszűnést bejegyző polgármesteri hivatal nevét.

3. A francia anyakönyvi okiratok fordítása a születési anyakönyvi kivonatok fordításával illusztrálva

A francia anyakönyvi okiratok – születési, házassági és halotti anyakönyvi okirat – fordításakor a születési anyakönyvi okiratok fordítása során merül fel a legtöbb probléma, és

ezen fordulnak elő a leggyakrabban, így ebben a pontban is elsősorban ezen keresztül mutatjuk be az ilyen típusú okiratok fordítási nehézségeit, majd rövidebben kitérünk a többi anyakönyvi okirat fordítási kihívásaira is. A születési anyakönyvi okiratok fordításánál már rögtön a munka elején nehézséget okozhat az okirat címének fordítása. Míg ugyanis Magyarországon egységes születési anyakönyvi kivonatot állítanak ki az anyakönyvi hivatalok, addig Franciaországban háromféle születési anyakönyvi okirat – *copie intégrale d'acte de naissance*, *extrait d'acte de naissance avec filiation* és *extrait d'acte de naissance sans filiation* – kiállítása kérhető. A *copie intégrale*, azaz a születési anyakönyvi bejegyzés teljes másolata valamennyi információt tartalmazza a szülők adataival és az összes megjegyzéssel együtt. Az *extrait avec filiation* a leszármazásra vonatkozó információkat, azaz a szülők adatait is tartalmazó születési anyakönyvi kivonat, amely azonban nem feltétlenül tartalmazza az anyakönyvi nyilvántartásban szereplő összes adatot, az *extrait sans filiation* pedig még egy ennél is egyszerűbb kivonat, amely a szülők adatait sem tartalmazza, kizárólag az adott személy családi és utóneve, a születés helye és ideje és adott esetben a megjegyzések szerepelnek rajta. A fordítói gyakorlatban elsősorban az első két okirattípussal találkozunk.

A „szöveges” típusú születési anyakönyvi okiraton a szöveges rész előtt külön szerepel az okiratot kiállító hatóság, általában a polgármesteri hivatal neve, az okirat megnevezése, az anyakönyvi szám, a gyermek neve és a születés időpontja. A szorosan vett születésre vonatkozó első részt egy születési anyakönyvi kivonatból vett alábbi példával illusztráljuk. Az okiratban szereplő személyazonosító adatokat, időpontokat és címeket az azonosíthatóság elkerülése érdekében megváltoztattuk. Lássuk tehát a példát:

„Le dix mars mil neuf cent quatre-vingt-deux à onze heures trente est né, Avenue Gabriel Péri n° 83, Pierre, de sexe masculin, de Luc DUPUIS, gardien de la paix, né à Villeurbanne, Rhône, le premier mars mil neuf cent cinquante-six et de Arlette Lucienne, Pierrette GONZALEZ, son épouse, secrétaire, née à Villeurbanne, le dix-neuf mai mil neuf cent cinquante-cinq, domiciliés à Lyon (Rhône) 2ème arrondissement, rue de la République n° 36.”

(Ezerkilencszáznyolcvankettő március kilencedikén tíz óra harminc perckor az Avenue Gabriel Péri 83. szám alatt született Pierre utónevű fiúgyermek, apja DUPUIS Luc rendőrtiszthelyettes, született Villeurbanne-ban (Rhône megye) ezerkilencszázötvenhat március elsején, anyja GONZALEZ Arlette Lucienne Pierrette titkárnő, született Villeurbanne-ban (Rhône megye) ezerkilencszázötvenöt május tizenkilencedikén, fentnevezett házastársa, mindketten Lyon (Rhône megye) 2. kerület, rue de la République 36. szám alatti lakosok.)

Azonnal feltűnik, hogy egy magyar születési anyakönyvi kivonathoz képest már ebben a részben több adat szerepel a francia szövegben, például a szülők foglalkozása, lakóhelye, valamint az a tény, hogy az anya az apa házastársa. Mivel az anyakönyvi okira-

tok hiteles fordításánál alapkövetelmény, hogy a forrásnyelvi szöveget teljes egészében lefordítsuk, így is járt el a fordító, és a teljes szöveg, nem csak a magyar hatóságok által relevánsnak tartott adatok szerepelnek a fordításban. Ennek ellentmondani látszik, hogy a szülőkre vonatkozó rész a forrásnyelvi szöveghez képest pluszszöveget is tartalmaz, nevezetesen a magyar fordításban a fordító jelölte, hogy a felsorolt két szülő közül ki az apa és ki az anya, ami pusztán a francia szövegből nem derül ki („...est né Pierre...de Luc DUPUIS... et de Arlette Lucienne Pierrette GONZALEZ...”). Bár ezt egy franciául tudó vagy a francia anyakönyvi eljárást ismerő olvasó könnyen megállapítja, az adott idegen nyelvet nem beszélő hatóság számára mégis problémát okozhat a szülők személyazonosságának megállapítása, mert az idegen nyelvű okiratban nem szerepel „apa családi és utóneve” és „anya családi és utóneve” rovat. Tekintve, hogy a hiteles fordítás joghatás kiváltására alkalmas (Galli 2011: 59), valamint az apa és az anya családi és utóneve az anyakönyvi kivonatok esetében a leszármazásra vonatkozó elengedhetetlen információ, amelyet a magyar születési anyakönyvi kivonatok esetében az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény is a kötelezően feltüntetendő adatok között sorol fel⁵, ezért a hiteles fordításokra vonatkozó főszabálytól eltérve a fordításba bekerültek az „apja” és az „anyja” szavak.

További pluszinformáció a szülők foglalkozása, amelynek fordítása ebben az esetben nem okozott problémát, előfordul azonban, hogy a foglalkozás megnevezésének lefordítása egyes ritka vagy régi foglalkozásoknál hosszas kutatómunkát igényel a fordítótól. Időnként mulatságos esetekkel is találkozhatunk, mint például annak az úrnak egy frankofón országban kiállított születési anyakönyvi kivonatában, ahol az apa foglalkozásánál a francia *marabout* (*marabu*) szó szerepelt. Első olvasatra nehezen érthető, mit keres ebben a rovatban egy madár neve, de némi keresgélés után rájövünk, hogy itt törzsi varázslóról van szó. Nem kevés fejtörés után – tudván, hogy az adat a későbbiekben szerepelhet az érintett magyar okmányjaiban – a *marabu* magyar fordítása *spirituális vezető* lett.

A címek fordításánál az erre vonatkozó általános szabálynak megfelelően a közterület jellegét, vagyis az utca, tér, sugárút stb. szavakat nem fordítjuk le, azok az eredeti nyelven maradnak az okirat fordításában. A településnév után található francia földrajzi név a megyét jelöli, ez a fordításban zárójelben szerepel a *mege* szó feltüntetésével.

Hiteles fordításoknál a forrásnyelvi szöveghez való minél nagyobb hűségre törekszünk, így a betűvel kiírt évszámokat a fordításban is betűvel írjuk, és a jogi fordításokra vonatkozó szabályok szerint megtartjuk a mondathatárokat is, azaz a túl hosszúnak és összetettnek tartott mondatokat nem bontjuk fel elemeire, és nem alkotunk belőlük több célnyelvi mondatot.

Az okirat következő része szintén számos olyan információt tartalmaz, amelyek magyar születési anyakönyvi okiratokban nem szerepelnek.

5 „73/A. § (2) A születési anyakönyvi kivonat tartalmazza [...] b) az apa és az anya születési családi és utónevét...”

„Dressé le six mars mil neuf cent quatre-vingt-deux à treize heures quarante, sur déclaration de Chantal MANTEL, sage-femme, trente-neuf ans, domiciliée à Lyon, Rhône, Avenue de Vercors n° 21, ayant assisté à l'accouchement, lecture faite et invitation à lire l'acte, a signé avec nous, Raymonde MANSAT, Chef de Bureau, Officier de l'Etat-Civil de la commune de Villeurbanne par délégation du Maire.”

(Bejegyzve ezerkilencszáznolcvankettő március tizedikén tizenhárom óra negyven perckor MANTEL Chantal, a szülésnél jelen lévő, Lyon (Rhône megye), Avenue du Vercors 21. szám alatt működő harminckilenc éves szülésznő bejelentése alapján, aki a felolvasást és az elolvasásra történt felszólítást követően velem, MANSAT Raymonde hivatalvezetővel, Villeurbanne település polgármestere által felhatalmazott anyakönyvvezetővel együtt aláírta a bejegyzést.)

Ebben a részben is találunk a magyar anyakönyvi okiratokhoz képest szokatlan adatokat, mint amilyen például a születést bejelentő szülésznő életkora vagy működési helyének címe. Ez utóbbi is rendszeresen fejtorést okoz az okiratfordításhoz nem szokott fordítónak, a francia szövegben szereplő *domiciliée à* kifejezés ugyanis, amely általában a lakóhelyet, lakcímet jelöli, itt az anyakönyvi eseményt bejelentő személy működési helyére utal. Furcsának tűnhet *a település polgármestere által felhatalmazott anyakönyvvezető* kifejezés is. Ez a megjegyzés azért szerepel a francia anyakönyvi okiratokon, mert Franciaországban egy település polgármestere és helyettesei egyben anyakönyvvezetők is.⁶ A gyakorlatban azonban csak a kisebb településeken, illetve nagyobb településeken ritka alkalmakkor látja el a polgármester maga az anyakönyvvezetői feladatokat, egyébként e feladatköre egy részének ellátásával az önkormányzat egy vagy több tisztviselőjét bízza meg.

Ezt követően az okiratot aláíró önkormányzati tisztviselő neve, tisztsége és aláírása, valamint az önkormányzat pecsétje következik, és bal oldalon széljegyzetben találjuk a megjegyzéseket.

A megjegyzések között elsősorban a családi állapot megváltozására vonatkozó információkat találjuk. Jó tudni, hogy a francia hatóságok és bíróságok hivatalból rávezetik a születési anyakönyvi kivonatokra a családi állapot megváltozását, ezért Franciaországban egy harminc napnál nem régebbi születési anyakönyvi kivonat a családi állapot igazolására is alkalmas okirat. Ezen a születési anyakönyvi kivonaton például az alábbi két megjegyzést olvashatjuk:

⁶ „Le maire et ses adjoints sont officiers de l'état civil” (article L.2122–31 du CGCT). (Anyakönyvvezető a polgármester és helyettesei [az általános területi önkormányzati törvénykönyv L.2122–31. cikke]).

„PACS enregistré au Tribunal d'instance de PARIS 18 (Paris), le 02 novembre 2012 avec Stéphanie Karine CHARPENTIER née le 30 octobre 1982 à Chambéry (Savoie). Mention apposée à Villeurbanne (Rhône) le vingt-neuf novembre deux mil douze. L'OEC délégué, R. Carteyrade.”

(CHARPENTIER Stéphanie Karine-nal [született Chambéryben (Savoie megye) 1982. október 30-án] kötött polgári szolidaritási szerződését (PACS) 2012. november 02-án jegyezte be a Párizs XVIII. kerületi Elsőfokú Bíróság. A megjegyzés Villeurbanne-ban (Rhône megye) került feltüntetésre kétezer-tizenkettő november huszonkilencedikén. Cayterade R. felhatalmazott anyakönyvvezető.)

„Dissolution du PACS le 06 janvier 2016. Villeurbanne (Rhône) le 12 janvier 2016. L'oec délégué.” (A polgári szolidaritási szerződést (PACS) Villeurbanne-ban (Rhône megye) 2016. január 12-én felbontották. Felhatalmazott anyakönyvvezető.)

Ebben a megjegyzésben – mivel nem a szokványosabb házasságkötésre és házasság felbontására vonatkozik – a PACS szó fordítása megnehezíti a fordító dolgát. A francia PACS tartalmát tekintve leginkább a magyar bejegyzett élettársi kapcsolatnak felel meg, ám ez utóbbit csak egynemű párok köthetik anyakönyvvezető előtt, míg PACS-ot egynemű és kétnemű párok is köthetnek. Ezt a fajta élettársi szerződést korábban az elsőfokú bíróságok vették nyilvántartásba, 2017. november 1-jét követően azonban az anyakönyvvezetők vagy közjegyző előtt köthető meg. A különböző élettársi együttélési formáknak és szerződéseknek különböző joghatásuk van a házassági vagyoni rendszer, az adózás vagy az öröklés tekintetében, amelyek a francia és a magyar jogban nem feleltethetők meg pontosan egymásnak. Ezt a kérdést ebben a tanulmányban nem részletezzük, csak annyit jegyeznénk meg, hogy a PACS magyar fordításánál szándékosan kerüljünk a *bejegyzett élettársi kapcsolat* kifejezést, nehogy félreértésre adjon okot a pár tagjainak nemét illetően. Élettársi szerződésnek sem célszerű fordítani, mivel a francia jogban létezik az élettársi együttélésnek egy, a PACS-nál lazább formája, amely szintén szabályozható szerződéssel (*convention de concubinage*). A francia megnevezés pontos fordítása talán kevésbé érthető a magyar olvasó számára, ellenben nem érthető félre, és nem keverhető össze a magyar együttélési formákkal. Tehát egy új terminusjelölt alkotása a legcélszerűbb, amely azonban várhatóan nem kerül be a magyar nyelvi általános terminushasználatba (Tamás 2019).

Végül az okirat legvégén szerepel a *Copie délivrée conforme au registre* (Az anyakönyvi nyilvántartással egyezően kiállított másolat) megjegyzés, a másolat kiállításának kelte, helye és a polgármester helyett aláíró felhatalmazott anyakönyvvezető neve.

Az illusztrációként idézett anyakönyvi kivonatban a szülők házások, de gyakran előfordul, hogy a szülők csak együtt élnek, ami tovább bonyolítja a fordító feladatát. Ilyenkor ugyanis az okiraton szerepel az apai elismerő nyilatkozatra vonatkozó megjegyzés „... *fils de Philippe BOURGOING...qui déclare le reconnaître...*” (...*apja BOURGOING Philippe, aki a gyermeket magáénak ismeri el*), vagy a magyar olvasónak még szokatlanabban hangzó „*Parent déclarant: le père qui déclare le reconnaître ce jour et être informé du caractère divisible du lien de filiation ainsi établi*” (*A bejelentő szülő: az apa, aki a gyermeket a mai napon magáénak ismeri el, és kijelenti, hogy tájékoztatták az így megállapított leszármazási kapcsolat osztható jellegéről*). A leszármazási kapcsolat osztható jellegére vonatkozó, rejtélyesnek tűnő megjegyzés azt jelenti, hogy az anyai és az apai leszármazás független egymástól, az egyik szülőtől való leszármazás megállapításához nem szükséges a másik szülő engedélye. A régebbi születési anyakönyvi kivonatokon az anya elismerő nyilatkozatával is találkozhatunk, az újabb okiratokon ez már nem szerepel, tekintettel arra, hogy az anyai leszármazás megállapításához már elegendő az anya nevének feltüntetése a születési anyakönyvi kivonaton. Ritkán, de előfordul a gyermek törvényesítésére vonatkozó megjegyzés is abban az esetben, ha az anya és az apa később házasságot kötnek: „*Légitimé par le mariage de Philippe BOURGOING et de Elisabeth MACHELART célébré à Cannes (Alpes-Maritimes) le 10 janvier 1998.*” (*A gyermeket BOURGOING Philippe és Elisabeth MACHELART 1998. január 10-én Cannes [Alpes-Maritimes megye] kötött házasságával törvényesítették*). Ez a megjegyzés annak ellenére szerepel a francia születési anyakönyvi okiratokon, hogy jogi értelemben véve természetesen nincs különbség a házasságból és a házasságon kívül született gyermekek között.

3. A francia házassági és halotti anyakönyvi okiratok fordítása

A születési anyakönyvi okiratokon kívül anyakönyvi okiratnak tekintendő még a házassági és a halotti anyakönyvi okirat. A *fiche d'état civil*-t, a személyállapoti lapot 2000 vége óta nem adják ki a francia anyakönyvi hivatalok, így ilyenrel nagyon ritkán találkozunk a fordítói gyakorlatban. A *livret de famille*, a *családi könyv* a közhiedelemmel ellentétben nem anyakönyvi okirat, nem tanúsítja hitelesen az érintett személy személyállapoti adatait. A *livret de famille* tulajdonosa köteles ugyan a családot érintő anyakönyvi eseményeket – házasságkötés, gyermekszületés, haláleset – bejegyeztetni a könyvecskébe, és bizonyos esetekben – például iskolai beiratkozáskor – kiválthatók vele az anyakönyvi okiratok, hatósági eljárásban azonban nem fogadják el. A nyilvántartásban szereplő házassági és halotti anyakönyvi adatokról is kiállítható másolat vagy kivonat.

A francia házassági és halotti anyakönyvi okiratok alakjukat tekintve a születési anyakönyvi okiratokhoz hasonlóan eltérőek lehetnek. Van egybefüggő szöveget tartalmazó, többnyelvű, kivonatos változatuk, és a legtöbb pluszadat – foglalkozás, szülők lakcíme stb. – is ugyanúgy megtalálható rajtuk. Fordításuk azonban kevesebb fejtörést

okoz, ezért csak két példát említenénk, amelyek a magyar olvasó számára szokatlanok lehetnek.

A francia halotti anyakönyvi okiratok másolata is szöveges formátumú, és a magyar gyakorlattól eltérően szerepel rajta a bejelentő neve, foglalkozása – általában a temetkezési vállalat alkalmazottjáról van szó – és működésének címe. A fordításnál itt is vigyázni kell, mert a születési anyakönyvi okiratokhoz hasonlóan a *domicilié(e)* a kifejezés itt sem az illető lakcímére, hanem működési helyére utal. Lássunk egy példát:

„*Dressé le 2 février 2016 à 10 heures 31 minutes sur la déclaration de Stéphane ANTOINE, 44 ans, employé funéraire, domicilié à Gérardmer (Vosges), 65 boulevard d’Alsace...*” (Bejegyezve 2016. február 02-án 10 óra 31 perckor ANTOINE Stéphane 44 éves, Gérardmer (Vosges megye), 65 boulevard d’Alsace alatt működő temetkezési vállalati alkalmazott bejelentése alapján...).

További problémát jelenthet a *décédé* vagy *défunt* szavak fordítása, amelynek a magyar fordítása nem *elhunyt*, hanem a szokatlanul hangzó *elhalt*.

A házassági anyakönyvi okiratokon a magyar gyakorlattól eltérően feltüntetik, hogy a házastársak kötöttek-e, vagy sem házassági vagyoni szerződést. Amennyiben nem kötöttek, úgy a fordítónak egyszerű dolga van, mert ilyen esetben vagy egyszerűen át van húzva ez a rovat, vagy az a megjegyzés szerepel az anyakönyvi okiraton, hogy a felek nem kötöttek házassági vagyoni szerződést. Ha azonban kötöttek, akkor a következő példához hasonló megjegyzést láthatunk az okiraton: „*Sur notre interpellation, les futurs époux ont déclaré qu’un contrat de mariage a été reçu le 28 mars 2003 par Maître Lucien TOUSSAINT, notaire à Martigues (Bouche du Rhône)...*” (Kérdésemre a házasulók kijelentették, hogy 2003. március 28-án Dr. TOUSSAINT Lucien martigues-i közjegyző házassági vagyoni szerződést készített...)

Ebben a példában – a házassági vagyoni szerződés fordításán túl, amelyet a tapasztalatlan fordítók általában házassági szerződésnek szoktak fordítani – a *reçu* le kifejezés fordítása szokott gondot okozni. A francia közjegyzői okiratok nyelvét nem ismerő fordítók ezt az *átvette*⁷ szóval szokták fordítani, itt azonban arról van szó, hogy az említett közjegyző *készítette* az okiratot.

A házassági vagyoni rendszer pontos megnevezése – a francia jogban a magyarral ellentétben számos *régime matrimonial* létezik – nem szerepel a francia házassági anyakönyvi okiratokon, más frankofón országokban, például Tunéziában kiadott anyakönyvi okiratokon viszont szerepelhet a házassági vagyoni rendszer megnevezése is. A frankofón országok házassági vagyoni rendszereit itt a terjedelem miatt nem ismertetjük, csak annyit jegyeznénk meg, hogy választás hiányában általában Franciaországban

7 A francia *recevoir* ige múlt idejű alakja, amely a mai francia nyelvben *átvesz, fogad* értelemben használatos.

az ún. *communauté réduite aux acquêts*, azaz a szerzeményi vagyonszövetség vagyoni jogi rendszere alkalmazandó a házastársakra.

4. Egyéb fordítási problémák a francia és a frankofón országok francia nyelvű anyakönyvi okiratai esetében

A belga, a svájci, a luxemburgi és a kanadai anyakönyvi okiratoknál is megtaláljuk a Franciaországban használt típusokat, de a belga okiratok kivételével a többi ország okiratai esetében érezhető rajtuk az ország többi hivatalos nyelvének, elsősorban a németnek és a német jognak a hatása. Ezekben az okiratokban a franciaországi franciával összevetve elsősorban terminológiai eltérésekkel találkozunk, például a belga *bourgmestre* – *polgármester* és *échevin* – *alpolgármester* szavak, amelyek franciaországi megfelelője a *maire* és az *adjoint au maire*, vagy a svájci *émolument* – *illeték szó*, míg a franciaországi okiratokon a *droits perçus*. Az egyes frankofón országok közigazgatásában használt kifejezések közötti eltéréseket itt terjedelmi okokból nem ismertetjük, és nem tárgyaljuk részletesen a volt francia gyarmatok francia nyelven kiadott okiratainak sajátosságait sem. Ez utóbbiakkal kapcsolatban általában véve azt tartom fontosnak megjegyezni, hogy a legtöbb esetben megtartották a gyarmati idők francia közigazgatásában használt okiratok típusát és formáját, így ezek ma is a Franciaországban kiadott okiratokat idézik, de sok esetben régiesebb nyelvezettel. A gyarmatosítást követően kialakult közigazgatási struktúra és jogrendszer is nyomot hagyott rajtuk, ezért a fordító gyakran találkozik szokatlan kifejezésekkel a fordítás során, amelyek közül csak érdekességképp említenék néhányat. Az algériai anyakönyvi okiratokon például arab nyelven szerepel az egyes közigazgatási egységek elnevezése, például a *wilaya* vagy a *daira* szavak, amelyeket jobb megoldás híján *megyének* és *járásnak* fordítunk. A marokkói okiratokon az arab időszámítás szerint is feltüntetik a dátumot, ezért gyakran hasonló megjegyzéseken lepődhetünk meg: „született 1374. Saabán hónap 21-én, ami 1955. június 22-nek felel meg”. Szintén meglepheti a fordítót, hogy Tunéziában közjegyző előtt is házasságot lehet kötni.

Egy kérdést azonban kiemelnénk, amely sok francia nyelvű okirat fordításánál felmerül, ez pedig a *nom*, *nom d'usage*, *nom marital* szavak fordításának kérdése. A francia nyelvű okiratokon feltüntetett *nom* szó ritka kivétellel a *családi nevet*, nem pedig általában a személy nevét, azaz családi és utónevét jelenti. A francia okiratokon általában a *nom et prénom(s)* szavakkal találkozunk, amelyek fordítása *családi és utónév(ek)*. A névhasználatra vonatkozó jogszabályok is országról országra eltérőek. Általában nem okoz problémát az azon frankofón országok okiratain szereplő nevek „fordítása”, amelyek névhasználat a magyarhoz hasonlóan szabályozott, azaz például a házasságkötés után viselni kívánt névről az anyakönyvvezető előtt nyilatkozni kell, és a házasságkötés után a választott nevet – amennyiben van választási lehetőség – az anyakönyvi és személyiadat-nyilvántartásokba is bevezetik. A francia okiratok esetében ugyanakkor gyakran találkozunk az ún. *nom marital*, *házassági név*, és *nom d'usage*, *használt név* kifejezésekkel, amelyek nem

feleltethetők meg a magyar *házassági névnek* vagy *viselt névnek*, és gyakori hiba, hogy így fordítják magyarra a francia polgári jogot nem ismerő fordítók. Franciaországban ugyanis a személy neve az a név, amelyet a születéskor kapott – természetesen a névváltoztatás esetét kivéve –, és amely a születési anyakönyvi kivonatában szerepel. Érdekesség, hogy a névhasználat kérdését egy, a forradalom alatt elfogadott, máig hatályban lévő, 1793. augusztus 23-i törvény⁸ szabályozza. A francia jog azonban meghagyja a szabadságot az állampolgároknak, hogy bizonyos esetekben és megkötésekkel a nyilvánosság előtt használni kívánt nevüket megválasszák. A *nom d'usage*, azaz a *használt név* nem von maga után névváltozást, nincs joghatása, és nem kerül bejegyzésre a személyiadat- és anyakönyvi nyilvántartásokba. Pusztán személyes választásról van szó, amely az érintett kívánsága szerint, minden hivatalos formáság nélkül, bármikor megváltoztatható.

5. Összegzés

Láthatjuk tehát, hogy az anyakönyvi okiratok fordításának elsősre egyszerűnek tűnő feladata valójában milyen összetett, milyen sokrétű ismereteket kíván meg a fordítótól, aki nek a forrásnyelv magas szintű ismeretén túl ismernie kell az okiratokat kiállító országok jogrendszerét, közigazgatási rendszerét és kultúráját is. Ismernie kell a vonatkozó magyar jogszabályokat és közigazgatási gyakorlatot is, hogy választani tudjon az egyes nyelvi variánsok között, szem előtt tartva, hogy a célnyelvi szövegnek érthetőnek és egyértelműnek kell lennie a felhasználók, jelen esetben a célnyelvi ország hatóságai számára. Bár az érthetőség és egyértelműség általában véve is követelmény a fordítások készítésénél, de különösen fontos az okiratok hiteles fordítása esetében, amelyeket a hatóságok bizonyító erejűnek fogadnak el.

Irodalom

- Galli Péter 2011. A hiteles fordítás helye a közigazgatásban. In: Dróth Júlia (szerk.) *Szaknyelv és Szakfordítás. Tanulmányok a szakfordítás és a fordítóképzés aktuális témáiról 2010–2011.* Gödöllő: Szent István Egyetem, 59–75.
- Tamás Dóra Mária 2019. *Bevezetés a jogi terminológiába a terminológus szemüvegén át.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. Második, átdolgozott kiadás.

8 „Aucun citoyen ne pourra porter de nom ni de prénom autres que ceux exprimés dans son acte de naissance...” (loi du 6 Fructidor an II, Art. Ier). „Egyetlen állampolgár sem viselhet más családi és utónevét, mint amely a születési anyakönyvi okiratában szerepel” (II. év Fructidor 6-i törvény, I. cikk), <http://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1794/08/23/n1/jo>. (Utolsó nézet: 2020. 09. 01.).